

Gradanski uz bok Hajduku i Dinamu

OSNOVAN 1911. KAO KLUB "PURGERA", PET PUTA PRVAK KRALJEVINE JUGOSLAVIJE, JEDNOM NDH, GRADANSKI JE ZA SAMO 34 GODINE POSTOJANJA, UZ SPLITSKI HAJDUK I KASNIJE DINAMO, NAJVEĆI NOGOMETNI KLUB U HRVATSKOJ SPORTSKOJ POVIJESTI

Piše **Vilko Luncer**

U Zagrebu je, 26. travnja 2001., svečano obilježena 90. godišnjica osnutka *Prvog hrvatskog građanskog športskog kluba*, poznatog pod skraćenim imenom *Gradanski*. Malo tradicija u hrvatskom sportu ima takvo značenje i vrijednost. *Gradanski* je bio velik nogometni klub, u svojim počecima i svestrano sportsko društvo, a oslanjao se na simpatije i pomoć svih društvenih slojeva tadašnjeg Zagreba, u prvome redu "purgera" ili "vlaško-uličanaca", kako su se nazivali starosjedioci Zagreba iz radničkih, obrtničkih i poduzetničkih staleža. Pet puta prvak Kraljevine Jugoslavije, jednom NDH, za samo 34 godine postojanja *Gradanski* je do danas, uz splitski *Hajduk* i kasnije *Dinamo*, najveći nogometni klub u hrvatskoj sportskoj povijesti. U dresovima plave boje, karakteristične za grad u kojem je ponikao, s vrlo znakovitim grbom koji je s vremenom

tek donekle modificiran, *Gradanski* je bio simbol uspjeha, popularnosti, slave i veličine.

Pisac ovih redova imao je veliku sreću da je slavni *Gradanski* gledao još u zimi ratne 1944. godine kad je, u veljači, u Zagrebu gostovao mađarski prvak NAC iz Nagyvarada. Igrale su se dvije utakmice, obje po jakoj zimi, na igralištu Concordije u Tratinskoj ulici, jer je igralište *Gradanskoga* u Kupskoj ulici, ispod poznatog savskog nadvožnjaka, bilo prekriveno dubokim snijegom. Cijela je četa domobrana čistila teren Concordije, a zanimanje za dvije utakmice bilo je nezamislivo. Zagreb je tada imao oko 250.000 stanovnika, a računalo se da će na utakmicu doći njih 16.000, najviše koliko je igralište u Tratinskoj moglo primiti. Moji znanci iz Rusanove ulice na Peščenici povelu su me na istočno stajanje. Morao sam se stalno propinjati na prste, jer sa 11 godina još nisam imao dobar "pregled" iznad leđa viših i starijih.

1943
GRADANSKI

Slijeva udesno:

Antolković, Glaser, Brozović, Cimermančić, Dubac, Lešnik, Jazbinšek, Wöfl, Pleše, Lechner i Kokotović

UMJESTO SLAVLJA, BOMBARDIRANJE

Gradanski je tada igrao u postavi koja ga je proslavila za sva vremena i koju i danas pamtim naizust, kao neku večernju molitvu. Bili su to ovi nogometni velikani: Franjo Glaser na vratima, Miroslav Brozović i Ernest Dubac u užoj obrani, Branko Pleše, Ivan Jazbinšek i Gustav Lechner u pomoćnom redu, Zvonko Cimermančić, Franjo Woelfl, August Lešnik, Anton Lokošek i Mirko Kokotović u napadu. Na mjestu lijevog veznog morao je zaigrati pričuveni igrač, posve mlad Osječanin Lokošek, jer je standardni član momčadi, obično i kapetan Milan Antolković, bio ozlijeđen. I Mađari su imali izvrsnu momčad, a do danas pamtim vižljastog i okretnog vratara Vecseyja i braniča Mesarosa. *Gradanski* je, u razmaku od dva dana, pobijedio u obje utakmice, 1-0 i 2-0. Bilo bi to veliko nogometno slavlje da ga dan kasnije (uoči fašnika) nije prekinulo savezničko bombardiranje Zagreba s nekoliko stotina mrtvih. U prvom je naletu bila bombardirana i moja, Rusanova, ulica na tadašnjoj istočnoj periferiji grada, dosta blizu zračnoj luci Borongaj, pa smo umjesto nogometnog slavlja jurili u podrum, u naša prva zračna skloništa. No, unatoč strahu i neprospavanim noćima, stalno sam mislio o onim dvjema utakmicama. Neki su mi se igrači napose usjekli u pamćenje: čarobni vratar Franjo Glaser i njegovo sigurno šakanje lopte, srednji pomagač ("čistač") Ivan Jazbinšek zvani "Oskar", mali, hitronogi pomagač "Lembika" Lechner, a u napadu crnokosi, glatko začesljani Zvonko Cimermančić-"Cimer", do njega Franjo "Mara" Wöfl te August "Beli" Lešnik. U "Cimera" sam se doslovce zaljubio i sve do dan danas priznajem da je bio moj prvi i najveći sportski idol. Takve se dječake adoracije nikad ne zaboravljaju. Bili su to, odreda, vrsni majstori nogometa, neki još posve mladi, drugi većiskusni i zreli. Momčad je vodio Mađar Martin Bukovy, "Marcsi-bacsi", jedan od najslavnijih nogometnih trenera u zagrebačkoj i hrvatskoj nogometnoj kronici. Kasnije sam nastojao pratiti karijere tih modrih momaka, i nakon završetka drugog svjetskog rata, u njihovim novim klubovima, na mjestima trenera i funkcionara, sve do njihove smrti. Kad ovo pišem, od starih su slavni momaka među nama još Franjo Glaser, Miroslav Brozović i Milan Antolković. Svi su drugi otišli u dobra sjećanja, za sve koji pamte koliko ja još pamtim.

IGRALIŠTE OTVORIO STJEPAN RADIĆ

Gradanski, osnovan 1911. kao klub "purgera", po političkoj je tradiciji bio nekako najbliže HSS-u, o čemu je na svečanosti u Zagrebu svjedočio i saborski zastupnik Josip Torbar, čiji je otac bio zaslužni djelat-

Cimermančićevo srebro iz Londona

Za prvog nastupa tadašnjih jugoslavenskih nogometaša na Olimpijskim igrama u Antwerpenu 1920. godine, baš je *Gradanski* dao većinu igrača. Među njima su najpoznatiji bili vratar Dragutin Vrđuka, branič Jaroslav Šifer te vođa napada Emil Perška. Bila je to prva velika, sjajna generacija "plavih". Poslije su brojni Zagrepčani nastupali na olimpijskom nogometnom turniru, osvajajući medalje. Sjećam se s kakvim mi je ponosom Zvonko Cimermančić pričao o srebrnoj medalji iz Londona 1948., koju je brižno čuvao:

- Znaš, najprije sam u Londonu bio rezerva, ušao sam u momčad tek u drugom dijelu turnira. Ušli smo u finale i izgubili 1-3 protiv Šveđana. Meni je bilo veoma važno što igram, kao i "Oskar", "Mari", Frani Matošiću i drugim Hrvatima. Redovito smo odlazili na atletska natjecanja i kada je Emil Zatopek pobijedio na 10.000 metara sjurili smo se dolje, na stazu, okružili ga, zagrlili i pokrili dekom. Imam i tu sliku, vrlo mi je draga. Ali, najviše od svega volim ovu srebrnu medalju. Ona je ipak vrhunac moje sportske karijere...

1940 GRADANSKI

Slijeva udesno:
Belošević, Antolković, (iza
njega Kokotović), Urch,
Lešnik, Đanić, Jazbinšek,
Wöfl, Matekalo, Brozović i
Cimermančić.

dresovima iste, modre boje, vrlo sličnom klupskom značkom i s velikim brojem igrača iz redova "purgera". Ljubav koju su Zagrepčani iskazivali "purgerima" sad je darovana *Dinamu*. Znalo se tko koga nasljeđuje, a tu su bili i brojni igrači slavne, nezaboravne momčadi. Do 1948. klub je i dalje na svom starom, skučenom

igralištu u Kupskoj ulici, na mjestu današnje zgrade Hrvatske elektroprivrede, otvorio vođa HSS-a i hrvatskog naroda Stjepan Radić, a da su u vodstvu nogometnog sporta i samog *Gradanskog* bili Juraj Krnjević, dr. Ivo Kraljević i drugi istaknuti "haesesovci". *Gradanski* nije bio blizak ni lijevim niti desnim političkim ekstremima, iako je u njegovim redovima bilo i komunista i pripadnika ustaškog pokreta. Ali oni su bili u manjini. Većina je zaista disala purgerski, građanski, ne svrstavajući se ni na jednu stranu.

Gradanski je prestao postojati u svibnju 1945., kad su ukidani svi sportski klubovi i društva aktivni i u NDH. Umjesto *Gradanskog* je osnovan *Dinamo*, s

igralištu u Kupskoj ulici, koje se zove Stadion Pobjede. Nakon 1948. seli se u Maksimir, na nekadašnji HAŠK-ov stadion, gdje *Dinamo* i danas stoluje i igra.

Sjećanje na *Gradanski*, 90 godina nakon njegova osnutka, nije samo sportska nego i kulturološka i povijesna činjenica. Zagreb je nekada disao za svoje "purgere". Bili su njegov simbol, kao Hrvatsko narodno kazalište, Glazbeni zavod, Maksimir, Zrinjevac, Tuškanac, Cmrok. Sretan sam što se te momčadi i sam živo sjećam - 57 godina nakon što sam je, s velikim uživanjem, gledao. *Gradanski* je konačno, na mjestu svog osnivanja na uglu Ilice i Margaretske ulice, dobio spomen-ploču. Odavno ju je zaslužio.